

אתר דעת - מכללת הרצוג

ישראל ברנד - מרכז הפרויקט; שלומית ברקובר, מלכה זץ, שרה לביא, אילנה נתן, שושנה שקד - כותבי הפרויקט.

ימים ראשונים בסמינר - 1945-1950

מאמר זה הוא חלק מפרויקט נרחב, שנערך ע"י תלמידות טיבת הביניים (מגמה ספרותית) בשנת תשל"ח חמש תלמידות ממסלול זה קיבלו על עצמן לשכתב את תולדות הסמינר - בעיקר את שנות גידולו הראשונות - עת היה נתון תחת חסות "המרכז לחינוך ליד ההסתדרות".

קשיים רבים נערמו על הנושאים במשימה. התברר שרוב החומר הקשור בתולדות הסמינר הושמד כבר בראשית הסמינר. המעבר מרשות אחת לרשות שניה - מזרם העובדים למסגרת החנוך הממלכתי - היה חטוף ובהול; מה גם שאבות הסמינר לא "מסרו" ברצון את המוסד לרשות המדינה. גם חלופי המנהלים באותם ימים לא תרמו לשימור ההיסטוריה.

הוחלט לפנות אל צוות המורים אשר עדיין חי בתוכנו ולדוכם - ובאמצעותם ללקט שרידי זכרונות ורשמים למסכת אחת. ההצלחה היתה חלקית. עמודי-התווך של הסמינר: מנהלים, מפקחים ומורים ותיקים נפטרו מן העולם. הפנייה אל בוגרי המחוזיים הראשונים לא נענתה כראוי. במקרים רבים - נתקלו גם מורים אלו בקשיים נפשיים בהעלאת זכרונות. התברר שהחוויה הראשונית של חניכי סמינר אינה עולה בקנה אחד עם התחושה הכשלה והבוגרת של מורה בעל נסיון רב.

למרות הכול נערך נסיון צנוע זה. לגבי התלמידות היתה זאת חוויה אינטלקטואלית מיוחדת במינה - הישוף שורשים. גילוי ראשית שצמחה באותם קרקע ונוף שבהם בילו הז' שנות לימודים. לעתים נצבט הלכ בגעגועי נוסטלגיה על אותה תקופה יפה ועל אותם ימים גדולים של יצירה ששירתם כאמצע נפסקה.

לזכרם של היוזמים הראשונים מוקדשת רשימה זאת.

א. הרעיון

שנת 1944 הייתה שנה מכרעת בתולדות הכשרת מורים בארץ-ישראל. הדי השואה והתודעה, כי יש להכין את הישוב למדינה בדרך, הביאו לריאורגניזציה בבת-המדרש למורים, שהיו קיימים בארץ, ולרביזיה בשיטות העבודה ובתכניות הלימודים בסמינרים. הרצון לריפורמה בשטח זה בלט יותר בזרם העובדים, שהגיע עד אז להישגים מרשימים מבחינת ארגון החינוך.

אותה תקופה הוקמה רשת ארגונית מסועפת של כיתות המשך בהתיישבות העובדת, וחינוך מקצועי חקלאי בשכונות הפועלים ליד הערים. כן גובש המרכז לחינוך, שהחל לייט לשתף פעולה עם מחלקת החינוך של כנסת ישראל, ולדרוש את חלקו בחינוך העל-יסודי. מר אביגיל, המפקח המרכז של זרם העובדים, אמר בין השאר:

"חלילה לי מהעריך הערכה שלילית את עבודתם החינוכית של מורינו, את מסירותם ואת נאמנותם. עבודתם לא הכזיבה. חניכיהם ממשיכים במפעל הגדול, אף על פי כן לא נשכח, כי ברובם הגדול באו אלינו מבחוץ, ובתוכם גם כאלה, אשר על תנועת העבודה שמעו ממרחקים, ואת תורתה ותולדותיה לא ידעו... (אשר נעשו חברים בהסתדרות העובדים רק עם קבלם עבודה בבית ספרנו), אין

אתר דעת - מכללת הרצוג

לנו להעלים עין מהעובדה המרה, כי הללו יש אשר הם עומדים חסרי אונים בפני התלמידים, ואין להם מה להגיד לילדים וביחוד לנוער, כדי להוציאם מאיזו מבוכה רעיונית ולחלצם מרפיון.

(מתוך אורים תש"ז-תש"ח, חוברת א' 32, מאמרו של מ. אביגיל, פני חינוכנו לאן?)

בתחילה הוקמו מרכזי השתלמות ליד המחוזות, אשר לרוב שיתפו פעולה עם בית-הספר לפועלים, שהופעלו תחת המרכז לחינוך; שם שמעו המורים הרצאות בנושא תנועת הפועלים, ההסתדרות ומפעליה... אך במשך הזמן הושמעה תביעה להקים מוסדות רשמיים להכשרת מורים. ראשונים בתור היו פלג התנועה הקיבוצית, הסמינר לחינוך משותף ליד זרם העובדים - סמינר הקיבוצים. אך במשך הזמן הורגש הצורך לספק את צורכי החינוך בערים. באותה תקופה הייתה קיימת רשת של בתי-ספר חינוכיים לילדי העובדים שהקימו באיזור דן מספר מוסדות לדוגמא: בית החינוך ע"ש גורדון בת"א, ר"ג, בשכונת בורוכוב בגבעתיים, וכמו-כן רשת חינוך של בתי-ספר לנערים עובדים.

בוועידה השביעית של ארגון עובדי המרכז לחינוך, שהתקיימה בט"ו-בניסן (24.3-23.3.1945) בקרית העבודה, הופנתה תשומת הלב לעובדה שקיימת בעיה של מורים, שלא קיבלו השכלה מתאימה, ואשר לא היתה להם הכשרה פדגוגית. הוועידה ציינה בסיפוק רב את הרחבת הרשת החינוכית של זרם העובדים בערים, "אך גידול זה מחייב אותנו למחשבה מחודשת על ערכי תנועתנו ולבדיקת הכלים והאמצעים להגשמתם". על ההסתדרות לייחד את המשאבים להכשרת מורים וגננות, שהם מחוייבי המציאות התרבותית והחברתית של תנועת העבודה בארץ.

בתחילה היו נסיונות לפתור את בעיית המורים בשדה ע"י פתיחת קורס השתלמות בחופש, שהיה קשור עם מפעל מרגוע והכרזה של עובדי החינוך במחנה מיוחד ומתוך שיתוף פעולה עם מוסדות קופת חולים. המשתלמים הסתדרו במחנה מרגוע על יסוד של חיים שיתופיים.

במשך הזמן הוקם מכון מתודי, שאליו יוכלו המורים לפנות. מאוחר יותר הוחלט לפתור את הבעיה ע"י הקמת מוסד מסודר שישרת את צורכי המורים בפועל במוסדות בית-החינוך התיכון ויצייד את בוגריו בתעודות הוראה, שיהיו מוכרות ע"י מסגרת החינוך.

תפקיד זה הוטל על דב גזית, שהיה מנהלו של בית-החינוך המשותף בשכונת בורוכוב, מוסד שהיה מן הגדולים והחשובים בזרם העובדים. דב גזית קיבל על עצמו למצוא מקום אכסון מתאים לכיתות המורים ולגבש צוות מרצים בעלי הכרה מתאימה מבין עובדי המרכז לחינוך. המשימה להכנת תכניות לימודים מתאימות הוטלה על אורי בלום, שהיה מבין ראשי ההוגים והפעילים במערכת החינוך בכלל ומזכיר הוועדה הפדגוגית של מחלקת החינוך בפרט. בניגוד לתפקידו הרגיל במחלקת החינוך הרי כאן פעל בכיוון שונה.

מלכתחילה הובן, שסמינר זה חייב להיות שונה לחלוטין משאר הסמינרים. הקניית האידיאולוגיה של תנועת העבודה הייתה קשה בסמינר עירוני מאשר בסמינר כפרי, מאחר שלא הייתה בסמינר העירוני (כמו בסמינר הקיבוצים) האפשרות להמחיש את

אורת העבודה, החלוציות, הכפריות והחינוך המשותף במסגרת עירונית של פרבר בתל-אביב. הקורס אמור היה להתקיים בשעות אחה"צ והערב, דהיינו: לאחר שעות העבודה של המורים, וכיתות בית החינוך המשותף ע"ש גורדון בת"א תשמשנה את צורכי התלמידים.

ב. חבלי לידה

רעיון הקמת הסמינר קדם עור וגידים בבית חינוך צפון, שהיה בית-ספר לדוגמא ע"ש א.ד. גורדון ברחוב לסאל בתל-אביב. בסתיו תש"ה נפתחו ארבע כיתות של מורים בהתאם לדרגת ההשכלה של הלומדים (מספר שנות הלימוד). מורים ללא תעודת הסמכה למדו רק שנה אחת. היו שלמדו שנתיים מלאות, ואלו שחסרו להם כמה שנות לימוד בתיכון למדו בשתי המכינות: מכינה א' ומכינה ב'. כן נפתחו כיתות לגננות, שסיימו את התיכון, לאלה שלא סיימו - נפתחה מכינה בת שנה אחת.

חבלי הלידה היו קשים. הלימודים התנהלו בשעות אחר-הצהריים והערב. (1500-2030). התלמידים עבדו בשעות היום בהוראה ואחרים בעבודה פיזית. תנאי הלימוד לא היו מתאימים: חדרי קטנים ולא תמיד נקיים, הכסאות והשולחנות של התלמידים הקטנים לא התאימו לאנשים מבוגרים. חסר היה ציוד מינימלי כמו אביזרי לימוד וספרים. התקציב הספיק בקושי לשלם את שכר המורים. למרות כל הקשיים, שמחת למידה היתה שרויה במוסד הצעיר, ובקרב תלמידי פעם הרצון להיות מורים בארץ-ישראל. בערכים נערכו ימי עיון, בשיתוף המורים והתלמידים, והייתה זו מעין אינ-טגרציה במקצועות הלימוד: אומנות, פדגוגיה, דידיקטיקה וספרות. כך לדוגמא נערך באביב "ערב חינוכי", שהוקדש לדמותו של המחנך פסטלוצי (שעליו היו אמונים חלק ממורי הסמינר), קראו מספרו "כיצד גטרוד מחנכת את בניה", ודנו בתורתו הדידיקטית.

מצוקת המקום ואי-יכולת לפתוח כיתות נוספות עקב הביקוש הרב, אילץ את אבות הסמינר לחפש מקום קבוע מתאים. בנוסף לכך לא שימשה העיר תל-אביב רקע מתאים לחינוך לקראת יצירה ועמלנות חקלאית, מלאכה ואמנות שהיו אבני יסוד לסמינר. על דב גזית, מנהל הסמינר, הוטל התפקיד לחפש מקום מתאים לסמינר. לא קל היה לאתר בית-ספר מתאים בסביבה כפרית באזור תל-אביב. לאחר דיונים והתלבטויות מרובות בוועד לחינוך נבחר בית-הספר המחוזי ע"ש רוזה כהן (אמו של יצחק רבין), ששכן ליד קבוץ גבעת השלושה סמוך לפתח-תקוה.

בית-הספר המחוזי ע"ש רוזה כהן הכשיר תלמידים במגמה חקלאית. שטחי חקלאות נרחבים שירתו מטרה זו. בשיפולי הגבעה השתרעו גינות ירק, מטעים, גן בוטני ופינת החי. למוסד היו ביתנים קטנים שאיכסנו את חדרי הלימוד ופנימייה, שהיוותה כבכל בית-ספר חקלאי את גולת הכותרת של החיים החברתיים. חלק מתלמידי בית-הספר המחוזי הועברו לכיתה ההסתדרותית שבבית הספר "מקוה-ישראל" (שהיה גרעין ל"מדור ההסתדרות" באותו מוסד), כיתה אחת המשוכה לשהות במקום במסגרת הסמינר. יחד עמם נשאר גם חלק מצוות המורים, ביניהם גם המורה קוגלר יהושע (כיום פרופסור קוגלר, ראש המחלקה הזואולוגית באוניברסיטה העברית) שלימד טבע, ויהודה ארליך, שהיה מנהל בית הספר המחוזי ושהה תקופת מה במקום כמורה בסמינר (ברבות הימים עבר לפיקוח מטעם זרם העובדים). עוד לפני סיום שנת הלימודים הראשונה (תש"ה) עבר הסמינר מבית-הספר לחינוך בתל-אביב לבית-

אתר דעת - מכללת הרצוג

הספר המחוזי בפתח-תקוה. המעבר לא היה קל: הכיתות, שעמדו לסיים את לימודיהן בשנה זו, נשארו בתל-אביב, והפיצול גרם לקשיים בארגון. הסמינר קיבל את כל מבני בית-הספר המחוזי ואת הפנימייה, ששימשה את תלמידי הסמינר. כן היו מספר מורים, שאף הם עברו לגור בפנימייה, שנוהלה ע"י מר זלמן כהנוב עוד מימי בית-הספר המחוזי. העובדה שחלק מהמורים ומשפחותיהם גרו בפנימייה (כמו: שלמון, שריג, קוגלר, גורביץ, דניאל, שור ועוד) הייתה בעלת חשיבות מרובה בעיצוב מסגרת פדגוגית למוסד.

י"ד בסיון תש"ו (13.6.46), היה יום גדול לסמינר כאשר מנהל מחלקת החינוך, ד"ר מ. סולוביטשיק הודיע, "כי מחלקתו עיינה בתכנית הלימודים ובסדרי ההדרכה הפדגוגית ותקנות המוסד לגבי קבלת התלמידים, והחליטה לכלול את הסמינר במערכת החינוך של כנסת ישראל לתקופת ניסיון". כמו-כן אושר מבנה הסמינר ובו:

א. קורס המורים של 4 שנות לימוד, מהן שתי מכינות, המשלימות את ההשכלה הכללית כדי רמת הכיתות ז' ח' של בית-הספר התיכון.

ב. קורס הגננות של 3 שנות לימוד, מהן מכינה אחת, המשלימה את ההשכלה הכללית עד כדי רמת הכיתה ז' של בית ספר תיכוני.

עוד בימיו הראשונים של הסמינר חלם דב גזית (זיסלה), מנהל הסמינר, על בניין חדש, שיהיו בו כל הציוד והתנאים לאכסון הסמינר על כל אגפיו. בתחילה חשבו להקים בנין זה על ראש הגבעה סמוך לקיבוץ, אך התכנית לא יצאה לפועל מסיבות שונות, והוחלט להקים את הסמינר במורדות הגבעה.

שנתיים לאחר שהסמינר עבר לבית-הספר המחוזי ליד גבעת השלושה, התחילה מלחמת-השחרור. תלמידי הסמינר מילאו תפקיד מכריע במאבק להקמת המדינה, וזאת בעידודו של הסמינר. היו תלמידים שיצאו לפלמ"ח ושחררו מטעם הסמינר לפעולות, שנערכו במסגרת תנועת המרי העברית.

התנאים הקשים והסכנות, שארכו בדרך, לא הרתיעו את התלמידים מלבוא ללימודים, ולדוגמא: בשעה שנסעו תלמידי הסמינר באוטובוס מתל-אביב לפתח-תקוה נעצרו על-ידי הבריטים והובאו למכלאה ב"קריה". הם שהו שם יום תמים ללא מזון ומים. לתלמידים לא היו כרטיסי תלמיד, ועד שלא באה מזכירת המוסד, חוה שלמון, עם רשימת התלמידים לא שוחררו.

למרות התנאים הקשים השתדל הסמינר לנהל את הלימודים כסדרם. בשעה שהוכרז העוצר הגדול בתל-אביב ע"י שלטונות המנדט, שותקה התחבורה לסמינר והתלמידים, אשר ברובם היו בני תל-אביב, לא יכלו להגיע לסמינר, וחלק מן הלימודים התקיימו בתל-אביב בקן "השומר הצעיר" ברח' בוגרשוב פינת המלך ג'ורג'.* המורים צעדו יומיים, במשך שבועיים, מפתח-תקוה לתל-אביב, כדי שלא להפסיד יום לימודים אחד. גם בימי מלחמת השחרור לא הופסקו הלימודים. הבנים גויסו לחטיבות ההגנה והבנות המשיכו ללמוד במוסד בבוקר, ובשעות אחה"צ למדו קפ"פ (קרוב-פנים-

* כיום עומד שם בניין מגורים וסניף בנק.

אתר דעת - מכללת הרצוג

אל-פנים) ועזרה ראשונה. המורים עשו את כל המאמצים כדי להגיע לסמינר ולעתים אף נאלצו להאריך את הדרך, עברו בדרך עפר ממקוה ישראל (התקוה) וכך הגיעו לסמינר.

בי"ט בכסלו תש"ח (9 בדצמבר 1947), נערך טכס יריית אבן הפינה לכניין בית-המדרש למורים ולגננות של זרם העובדים. לטכס הוזמנו חברי הועד הפועל, נציגי השלטון הבריטי, מנהלי בתי-החינוך בסביבה, נציגי הקיבוצים, נציגי עיריית פתח-תקוה וכן תלמידי הסמינר ובוגריו. ההתרגשות הייתה גדולה והמנהל ד"ר חיים שריג (צוויגל) פתח את הטקס בדברים לכבוד המאורע.

הטקס עמד בסימן חווית המאורעות שפרצו לאחר כ"ט בנובמבר 1947. הדבר בא לידי ביטוי בדברי הנואמים בטכס. " גורפינקל יושב ראש הועד הפועל של ההסתדרות אמר:

"התכנסנו כאן בימים אלה, כשאנו שרויים עדיין בשמחה הגדולה, שפקדה את בית-ישראל לרגל בשורת העצמאות, ועם זאת אנו שרויים כיוון על הקרבנות היקרים שנפלו מידי מרצחים. יצרים אפלים חרגו ממחבואם להשכיח את שמח-תנו. נעמוד דום רגע אחד לזכר הקרבנות. ברכתי לציבור הפועלים, לחברי העמלים בשדה החינוך, לחברים ולחברות הצעירים המכשירים את עצמם להו-ראה במוסד זה; נזכה לחנך את הבית הזה ככני חורין במדינה העברית העצמ-אית".

מ' אביגיל, האידאולוג של תנועת העבודה, נאם גם הוא, ועמד על דמות המחנך שיצא מהסמינר,

"שידע לעבוד עבודה גופנית בכמה מקצועות ובראש וראשונה בחקלאות ובמ-לאכות התלויות בה, הוא עובד יחד עם הילדים במשק של המוסד החינוכי".

הטכס הסתיים בברכה, כי

"ישמש בית מדרש זה משכן לרוח ישראל אשר משכנותיה בגולה חרבו וברפאי את מקדש ד' ההרוס ארחיבה יריעותיו ואקרע לו חלוני.
בו תשתלב יצירתה של תנועת העבודה הציונית ומאבקה לחירות ולצדק ביצירתה של האומה ובמאבקה על ערכי אדם וחברה".

תהפוכות הזמן עיכבו את קצב הקמת הבניין, שהושלם רק בראשית שנת תש"י, והתלמידים החלו ללמוד בו. הביתנים הקודמים שימשו את צורכי הפנימייה. בבניין החדש נשמרו התלמידים והמורים לרווחה; הלימודים התנהלו על מי-מנוחות, כיתות הלימוד היו גדולות ומאווררות, שתי מעבדות לביולוגיה, לפיזיקה, לכימיה צויידו במכשירים מתאימים, מפות, אביזרי לימוד וכו'. הוקמה גם ספרייה גדולה ו-2 אולמות הרצאה. שטחי אדמה נרחבים מסביב לסמינר הוכשרו להוראת חקלאות ומסביב לסמינר טופחה גינה מרהיבת-עין. נשתלו עצים וכרי-דשא.

ג. מהרעיון למעשה

כבר מתחילתו הצליח הסמינר מעבר למשוער. ההתלהבות הראשונית הדביקה את מורי הסמינר ואת תלמידיו. שנים אלו של ימי בראשית בסמינר טבעו חותמם בחניכיו, אשר עד היום מחזיקים בתפקידי מפתח במערכת החינוך, וחלק ממשיכים את מורשת מוריהם בסמינר זה עצמו.

בתחילה נפתחו בסמינר ארבע כיתות להכשרת מורים, בהתאם לדרגת ההשכלה של הלומדים. הצעירים, שהיו בעלי רקע כללי ויהודי, למדו שנה אחת, ואחרים, שלא

אתר דעת - מכללת הרצוג

היה להם רקע תיכוני מספיק, למדו בשתי המכינות במשך שנתיים. אבל מלכתחילה הוברר, כי יש לאַחֵד את הלימודים בכל מערכת הסמינר, הן במכינות והן בכיתות המורים. במשך השנים נפתחו כיתות מזורזות בהתאם לדרישות המוסדות המוסמכים.

המחסור במורים, בעיקר בקרב העולים החדשים, חייב את הסמינר לוותר במקצת על דרישותיו, ויחד עם זאת לשמור על מתח עבודה ולמידה. למעשה היו בסמינר שתי מגמות: מגמה הומנית, שבה הודגשו לימודי החברה והתנ"ך; ומגמה ריאלי, בה הודגשו לימודי הטבע. להלכה הודגשה מאד האידיאולוגיה, שדחפה את אבות הסמינר להקמתו: עבודה גופנית - חקלאות - המאבק לשוויון מעמדי וכיו"ב.

בכל מסגרת, לימודי הטבע היו, למעלה מהמקובל, כ-1/3 מכלל לימודי הסמינר. כן הודגשו במגמה ההומנית לימודי החברה וההיסטוריה. אך בכל מקצועות הלימוד היתה מגמה ליצרנות ולעמלנות, שהיתה ציון דרך למורים בסמינר. מלאכה הומחשה בתנ"ך, בהיסטוריה, בעברית. הסיסמא הייתה "עבוד ולמד". בשיעורי הספרות הדגישו את היצירתיות העצמית. שוויגר לא הסתפק בכתיבת הסיפור "שמלת השבת של חנה'לה" ו-"עזים הביאו דובונים", אלא דרש מהתלמידים לעבד סיפורים קיימים. חלק מההכנה הדידקטית בשיעורי תנ"ך היה חיבור סיפורים - עיבוד התנ"ך לסיפורים ולאגדות המתאימים לילדים. סיפורי הניסים, למרות האספקט הדתי, היו חייבים להיות מומחשים ע"י התלמידים בעבודתם ובכתיבתם - בסיפור, בציור, בהמחזה ובמוסיקה.

בשיעורי הזמרה הציג מר פוגצ'וב (עמירן) את שיריו החדשים, שיצר ערב קודם לכן. הבנות יצאו ל"שטח" עם שירים חדשים, שרק עתה יצאו מבית היוצר, והסמינר שימש להם מעבדה נסיונית. לקראת החגים, פעלה שרה לוי-תנאי, (עתה מנהלת ענבל), בהכנת התלמידים לפעילות בחגים - הריקודים נוצרו עם התלמידים בשיעורים, כך נוצר הריקוד: "אל גינת אגוז", שבוצע בפעם הראשונה בסמינר.

גברת קתי יעקב הדגישה, שאפשר ללמד ריתמיקה ללא מכשירים ואביזרים. המורות עצמן גילו בשטח את היכולת ליצור את המוסיקה והריקוד מהכלים הפרימיטיביים ביותר, ולהעניק לתלמידים בכל מצב את תחושת הריתמוס והקצב. המחנכים ידעו, שהתלמידות תצאנה למקומות מרוחקים, שבהם תנאי הלימוד קשים, ולא יהיה לה כל סיוע אומנותי, מוסיקלי, או אפילו אביזרים ראשוניים בהוראה, ועל כן מורי האמנות עמלו קשות ללמד את התלמידות ליצור תנאי הוראה ומכשירי לימוד כמו ידיהם. בשיעור הנגרות למדו להקים רהיטים לבית-הספר, במלאכת-יד עמלו כיצד ליצור מגרוטאות ומחומרי פסולת משחקים דידיקטיים מעניינים. כיוון שידעו כי אין בובות, למדו הגננות ליצור בובות מעיסות נייר. מאחר שהיה מחסור בנייר לציור, למדו הבנות איך להכין דפי ציור, מנייר עיתון שנמרח בצבע.

לא רק התועלת המעשית דחפה לגילוי העמלנות אלא גם ההכרה, כי יש לתת לתלמידי מידים כלים להקניית תחושה אסתטית וכושר יצירה בעבודתם, כלים, שישמשו בשיכוני עולים ובפרברי עוני - מקום שהאסתטיקה תבוא רק מהמורים. בין כתלי הסמינר היתה קיימת תחושת הצורך ליצור איריה אסתטית. התלמידים קישטו את הכיתות בוילונות שהכינו בעצמם, וייעדום לזאת שתחתן ראשונה. גם בחגיגות הדידקטיות שערכו בסמינר הקפידו על טקס תרבותי וטעם טוב. ידעו התלמידים, כי חגיגות אלו - מטרתן להכין אותם לשטח, והתלמידות הן "שפני הנסיון": אם הן תיהנינה מן החגיגה - ייהנו תלמידיהם אחריהן.

אתר דעת - מכללת הרצוג

זלמן כהנוב היה אחראי על החוגים הדרמטיים בפנימיה. מחד גיסא, הכינו חוגים אלו את התלמידים להצגת יצירות קלאסיות ומאידך גיסא סיפקו חומר לטקסים מעשיים: טקס קבלת כיתות א' וכיוצא בזה. מובן מאליו, כי הפעילות שמצאה את ביטויה לא בשיעורים פרונטליים, אלא בעבודה בשטח - פעילות זאת יצרה חיים ערים ובעלי שיוויון; אף התורנות בחדר-האוכל, שלה היו שותפים המורים והתלמידים, שלא סעדו בחדר האוכל, תרמה להכרה, כי העבודה הגופנית היא חלק מהתוכנית במוסד.

לצד מקצועות הפדגוגיה התקיימו מספר רב של שיעורים מעשיים במקצועות הכנה: קורס לקריאה מוטעמת ע"י יוסף דגן, טיפול בליקויי דיבור ע"י מר צלוק, שיעור בחג ובמסיבה ע"י כהנוב, אימון בעבודה חקלאית ע"י קריספין.

הגם שלא היוו חלק הארי בשיעורי הסמינר, הייתה תחושה, שהעיקר היא העבודה המעשית. והתלמידים יצאו רק פעם בשבוע לשטח. שיעורים אלו היו בעיקר קולקטיביים, וכללו הסתכלות בשיעורים של מורים נבחרים בבתי-ספר. לעיתים, זכה התלמיד לעמוד רק פעם אחת לפני כיתה במשך לימודיו - בשעת שיעור המבחן; למרות הכל, הייתה חשיבה דידקטית מאומצת.

מדי פעם בפעם נערכו ימי-עיון בנושאים פדגוגיים, ובהם חיוו התלמידים את דעתם מניסיונם האישי. ברבות הימים נכנסו נוהלים של סיורים במוסדות פדגוגיים סגורים בעלי אופי מיוחד; אלה נהפכו במשך הזמן לשבוע-הוראה, שבו יצאו התלמידים יחד עם מוריהם לעבודה מרוכזת בעיר, בכפר או בקיבוץ. בשבוע ההוא לנו התלמידים בישוב בו התארחו. הכוונה היתה לתת למורים אפשרות להתרשם מתלמידיהם לא רק בלימודיהם בבית-הספר, אלא גם מפעילותם לאחר שעות הלימודים.

מתח הלימודים בסמינר היה רב והיו מורים, שדרשו מהתלמידים (בעיקר תלמידות) להשהות את נישואיהם כדי שיהיו שקועים ראשם ורובם בעבודתם. באותם ימים ידע בוגר הסמינר, שעליו להקדיש מספר שנים להוראה בישוב כפרי מרוחק ולהורות בתנאים קשים. לסמינר נתקבל רק על יסוד תנאי זה, וידע כי הסמינר מקנה את רעיון העבודה הגופנית כדרך חיים. התלמידות מדגישות כי אותן שנים קשות היו במיוחד לגננות. הן היו צמודות לגנים כבר מתחילת עבודתן. הן יצאו לגנים בחוליות של ארבע תלמידות, ושם פעלו, בעוד הגננת צמודה באורח דידקטי לרשות הסמינר; כך עסקו בהוראה רצופה במשך כל שנת הלימודים בגן.

בימי חג אירח הסמינר את כיתת הגן בין כתליו וחגג עמה חגים כמו חג נטיעות, מסיבת ליל הסדר, ביכורים וכו'. האוירה החברותית שהיתה בסמינר בלטה גם בשיעורי הפדגוגיה, שהיו מבוססים על למידה עצמית; דהיינו: הכנת התלמידים לנושאי החינוך ולא דוקא הרצאות של המורים. תלמידים הכינו נושאי חינוך, שרובם הושתתו על מורשתם החינוכית של אבות החינוך הסוציאליסטי.

הפעולות העצמיות היוזמות על-ידי תלמידי הסמינר, רומזות על ערך ההגשמה שהיה קיים בסמינר. כך נוהל "מבצע קטיף", שבו יצאו התלמידים לקטוף בפרדסים ותמורת העבודה, היתה קודש למפעל המעברות. כן היה רעיון קואופרטיבי של שריג - מפעל עסקי של התלמידים, שרווחיו חולקו בין התלמידים והנהלה. דוגמא נוספת למבצע ההתנדבות: אימוץ מעברת בית-שמש ביוזמתם העצמית של התלמידים. כיתה אחת נטלה על עצמה את הטיפול בישוב זה. מדי שבוע בשבוע יצאו שתי בנות אל העיירה

אתר דעת - מכללת הרצוג

וסייעו בהוראה ובטיפול בילדים. בימי מועד נערכו במקום חגיגות משותפות לילדי המקום ולתלמידי הסמינר.

ד. המנהלים

האיש, שיסד את הסמינר, וניהל אותו בימיו הראשונים, היה דב גזית (זיסלה). הניסיון שרכש בניהול בית-החינוך בגבעתיים, וכן פעילותו הענפה במרכז לתרבות, שבמשך שנים שימש כמרכז חינוך לזרם העובדים - הם שסייעו לו לעצב את דמותו של המוסד במשך שנים מספר. הגם שהיה הרוח החיה בסמינר, חייב היה לעסוק אף בעניינים ציבוריים, ובמשך שנים שימש כמפקח על החינוך החקלאי במשרד החינוך. פעם, נאלץ דב גזית לעזוב את הסמינר לבקשת "המרכז לחינוך", שדרש שיתמסר לעבודת הפיקוח, אך חזר אליו שנית, לאחר מותו של ד"ר חיים שריג (צוויגל), והפעם באופן ארעי. למרות כל עיסוקיו - את הסמינר לא שכח. כאשר נשלח לגרמניה לארגן את החינוך העברי שם. הצליח לרכוש ציוד ביאלוגי יקר, - פוחלצים, שלדי אדם, מפות ומיקרוסקופים - ותרם אותם לסמינר, המשתמשים בהם עד היום הזה. גזית ביקש לצייד את הסמינר גם ברהיטי בית-הספר מגרמניה, אך באותם הימים סלדו מן הרעיון שתלמידי הסמינר יישבו ליד שולחנות גרמניים ותכניתו לא יצאה לפועל.

את מקומו של דב גזית מילא ד"ר חיים שריג (צוויגל), שניהל את בית-הספר התיכון של המרכז לחינוך בקרית-חיים.

הנסיון הרב שרכש בסמינר "תרבות" בהסתדרות, בהכשרת מורים ובעבודה מעשית בחינוך ילדים בצפון הארץ - הם שהועידוהו למנהל סמינר של זרם העובדים. זאת ועוד: הוא שהיה איש אשכולות ומומחה לפסיכולוגיה; הוא הזרים לסמינר רעיונות חדשים בתחום הדינמיקה הקבוצתית ובהכנת תרגילים של הכרה עצמית. אך לא זכה להאריך ימים בראשות הסמינר. בתחילת דרכו עקרה אותו מחלה קשה ממקום עבודתו ומביתו החדש, שרק הספיק להקים בנוה-עוז סמוך לסמינר. בחורף תש"י, כאמצע שנת הלימודים, נפטר.

לאחר מותו חיפש דב גזית (ששימש כמנהל ארעי לסמינר) מנהל מתאים, בעל אישיות חינוכית הדומה לאישיותו של צוויגל. באותה תקופה כבר הסתגלו רבים מאנשי זרם העובדים לעובדה, כי בסופו של דבר צריך יהיה הסמינר להשתלב במערכת החינוך הממלכתית במדינה. דב גזית התקשר עם מנהל סמינר "לוינסקי", מר יחזקאל חן, והלה המליץ בפניו על אישיות מרכזית בסמינר לוינסקי: ד"ר סיני אוקו, פילוסוף ומומחה לתורת המידות, ששימש מורה לפסיכולוגיה ולתורת החינוך באותו סמינר.

ד"ר אוקו היה בעל עבר עשיר בעבודה חינוכית. בשעתו שימש בהוראה בכפר הנוער לילדים "אהבה" - אחד המוסדות המעולים בארץ לטיפול בנערים ברוח הומאניסטית. למרות שלא נמנה על זרם העובדים. הרי ביקור היכרות שערך בסמינר והפגישה הלבבית עם צוות המורים והעובדים שכנעה אותו שכאן מקומו. ד"ר אוקו הכניס שינויים רבים בגישה הפדגוגית בסמינר. מכאן ואילך חלה רבייה מוחלטת בדרך הכשרת המורים. עד לימיו יצאו תלמידי השנה הראשונה לבתי-ספר לשם הסתכלות. בעיקר הוא חש, שיש להפגיש את הסמינריסט עם ההוראה כבר בתחילת צעדיו, ולכן התקיימו שיעורים מעשיים רבים ע"י התלמידים. לפי דרישתו יצאו תלמידי שנה ב' לשתי תקופות של עבודה מעשית מרוכזת, כל אחת של שבוע ימים, בנוסף לעבודתם המעשית הרגילה. התלמידים חייבים היו לשהות במקום שבו למדו, ללוות את ההורים והתלמידים לאחר שעות העבודה, ולהכיר לא רק את העבודה בבית-

הספר אלא גם את התנאים החברתיים, הפסיכולוגיים והכלכליים שבהם חיו התלמידים. איכות ההכשרה הפדגוגית התפתחה בימיו. משקל התיאוריה פחת וגדל משקל-לו של המעשה. התלמידים לא הסתפקו בהסתכלות ובהוראה חלקית, אלא בעיסוק בהוראה על כל שלביה. במשך הזמן עבר ד"ר אוקו לפקולטה לחינוך באוניברסיטה, אך את הסמינר לא שכח.

ה. המורים

צוות המורים בסמינר אמור היה להגשים את רעיונות זרם העובדים. חלקם עבד לפני כן כמורים בכתתי-ספר עממיים של ההתיישבות העובדת, וגויס להוראה בסמינר על-ידי המנהל, דב גזית. בתחילה אפילו גרו מורים רבים עם תלמידי הסמינר בפנימייה, ומאוחר יותר התאגדו "כגבעת המורים" שבנוה-עוז. בין השאר גויס להוראה בסמינר שמואל שלמון מגנגר, שהיה בעל ידע רב בידיעת-הארץ, ולימד מקצוע זה בסמינר. מאוחר יותר נתבקש שמואל שלמון לנהל את הסמינר למורים ערבים ועזב את הסמינר. נר. יחד עמו באה אשתו, חוה, שהיתה המזכירה הפדגוגית של הסמינר ומורה לאנגלית. יצחק דמיאל (שוויגר), שהיה מורה בעין-חרוד וב"בית החינוך" בגבעתיים, נקרא אף הוא לצוות המורים בסמינר ולימד תנ"ך ברוח האידיאולוגית של תנועת העבודה. תלמידיו מספרים, כי שיעוריו היו חויה אמיתית. יצחק דמיאל (שוויגר) מוכר כמחברם של סיפורי הילדים: "שמלת השבת של חנה'לה" ו"עיזים הביאו דובונים". יהושוע קוגלר (היום פרופסור קוגלר, ראש המחלקה לזואולוגיה באוניברסיטת תל-אביב), שנמנה עם צוות המורים של בית-הספר המחוזי החקלאי, שאת מקומו תפס הסמינר, ריכז את מקצועות הזואולוגיה בסמינר, ואף שימש כמרכז "המועדון החקלאי" של התלמידים.

המורים יוצאי ההתיישבות העובדת, היו חדורי הכרה, כי החינוך לחקלאות ולטבע הכרחי בהכשרת מורים, וברוח זו פעל קריספין, המורה לחקלאות, שסייע בעיבוד שטחים נרחבים בשיפולי גבעת-השלושה, שבהם גדלו וצמחו מטעים, כרם, פרדס, ואף דאג למשק-החי שכלל: לול, דיר וברווזיה, שטופלו על-ידי מורי הסמינר ותלמידיה. גדולות עשתה חנה נמליך, בוטניקאית, שבעזרת ארכיטקט בנתה את הגן הבוטני, שסיפק יסוד להכרת הבוטניקה באיזור. כשנות "הגבורה" שלה מסכמת היא את פעולותיה החינוכיות בעבודתה העניפה להגדרת צמחי ארץ-ישראל. נסויים חקלאיים מעניינים נעשו על-ידי המורה קריספין בהם שותפו לא רק כיתות המורים, אלא גם כיתות הגננות, שלהם הייתה פינת חי מיוחדת להדרכתם הדידקטית. דמות מענינת שהשפיעה על הוראת הטבע בסמינר היתה אליעזר שמאלי, שהיה בין מורי המולדת הראשונים בארצנו.

החינוך לעבודה התנהל ע"י צוות מורים למלאכה ולאומנות בראשות דב פייגין, וכיום הוא אחד מחשובי הפסלים בארץ. לעזרתו באה אשתו, גניה, שהיתה מורה למלאכה. צוות זה, שמנה גם את אלה שריג ורות סימון, ערך פרויקטים משותפים בקרמיקה, רפיה, קליעה, הכנת בובות מעיסות נייר והכנת אמצעי עזר. הדגש היה, שהמורים יידעו כהלכה את היחס בין המציאות לבין האומנות, כדי שיכשירו את תלמידיהם לעבודה עמלנית ויצרנית.

הרצון להבעה מוטורית מומש ע"י קטי יעקב, שנתנה שיעורים בדידקטיקה של הרייתמיקה ובהוראת שיעורי-תנועה בקבוצות ילדים. קטי יעקב עבדה לפי שיטת "דלקרוז", שהיה מוסיקאי ואיש ריתמיקה שוויצרי אשר דגל בפיתוח חוש השמע

ותגובה יוצרת למוסיקה. גם המורה שרה לוי-תנאי, מייסדת "ענבל" לעתיד, הקרינה סביבה רוח יצירה. היא הורתה יצירתיות מוסיקלית והכינה עם התלמידים ריקודים ומשחקי תנועה לקראת חגים שונים. כן היא הורתה קורס מרוכז ל"דרמה יוצרת", חידוש בשעתו, ובו הפכה שיר אחד לואריאציות שונות: תנועה, דקלום וזמרת סולו, שיעורי ההתעמלות, שנוהלו ע"י בתיה הלר ומרגלית עקביה, היו מיוחדים במינם. התלמידים העידו שנים לאחר מכן, כי שיעורים אלה היו יפים ומאלפים, שיעורים אשר בהם יושמה התנועה ביחסה לאישיות הילד.

דגש רב ניתן לשיעורי המוסיקה. הסמינר התברך בגדולי המלחינים בארץ; במורים ש. עמירן (פוגצ'וב) ודניאל סמבורסקי. לגבי אישים אלו היווה הסמינר "בית היוצר" ליצירתם. תלמידי הסמינר לא רק למדו לנגן בכלי נגינה ולשיר במקלה, אלא גם זכו לעקוב אחר התפתחות היצירה המוסיקלית של המורים - הם היו הראשונים ששרו את שיריהם החדשים, שזה עתה הולחנו.

כבכל סמינר יועד בסמינר מקום רב למקצועות הפדגוגיים. בין האישים המרכזיים יש להזכיר את אהרון קליינברגר, מגדולי ההוגים במחשבה החינוכית בארץ, אשר הורה היסטוריה של תורת-החינוך.

ההוראה המעשית נמסרה לצוות מדריכים פדגוגיים, שברכות הימים היווה את עמוד השדרה של המערכת החינוכית בארץ. אחראי-מרכזי להכשרת המורים היה אורי בלום, מורה מעולה לפדגוגיה, שתפס כבר קודם לכן מקום יסודי גם ב"מרכז לחינוך" והיה עורך במות חינוכיות שונות. יהודית גורביץ היתה אחראית על חינוך הגננות. תלמידותיה מספרות, כי היתה מורה בעלת שיעור קומה, מתודיקאית מעולה.

המקצועות ההומניים היו נתונים לצוות מורים, שהיה חדר אידיאולוגיה יהודית עמוקה לצד התודעה הפועלית, שספגו תוך כדי פעילותם במערכת ביי"ס של זרם העובדים הנודעים שבהם: זושא שפירא מחבר ספרי לימוד ועיון בלשון העברית וספרותה, ושמואל פנאלי, שהיה בין ראשי המבקרים של הספרות בארץ וראש המח-לקה לספרות באוניברסיטת ת"א. מבין מורי הלשון העברית יש להזכיר את ד"ר נאור - מחבר ספרי יסוד בלשון ובתנ"ך. במשך שנים הורה ברוך אוניה (איזנשדט) היסטוריה עד שעבר להיות חבר כנסת. מבין הקורסים המעניינים יש להזכיר את הקורס לקריאה מוטעמת שלימד יוסף דגן, וקורס נוסף - ליקויי דיבור ונשימה נכונה - שניתן ע"י ד"ר צליוק, מומחה לבעיות אף-אוזן וגרון.

ו. התלמידים בסמינר

התלמידים בסמינר הגיעו ברובם מאזור המרכז ואחרים ממקומות מרוחקים יותר, כמו: מטולה, באר-טובה, כפר הס וכו'. רובם היו עירוניים ומקצתם ממושבים וקי-בוצים. גיל התלמידים נע בין 20 ל-30 שנה. רוב התלמידים היו בני מעמד העובדים ונאלצו לעבוד אחה"צ כדי לשלם את 40 הלירות שכר הלימוד. הסמינר, כמוכר, השתדל לסייע לתלמידיו.

חלק מהתלמידים היו ילידי הארץ, שסיימו את שירותם הצבאי בבריגדה, אחרים היו עולים חדשים, פליטי השואה, שהצליחו להתגבר על קשיי השפה וניסו, בעזרת הסמינר, להיקלט בארץ. להלכה, התקבלו תלמידים לאחר תום 12 שנות לימוד, ולכיתות הגננות נדרשו רק 11 שנות לימוד, אבל לא הייתה הקפדה על השכלה פורמאלית,

והדגישו יותר את השכלתו של התלמיד, ולא דווקא הפורמאלית. בשעת הקבלה נבחן התלמיד בתנ"ך, ספרות, תלמוד ולימודי היהדות. בניגוד לסמינרים אחרים הרגישו "אבות" הסמינר, שעליהם לפתוח את דלתותיו בפני בני ההתיישבות ופליטי השואה, שלרבים חסרה השכלה פורמאלית מלאה. כדי לפתור בעיה זאת, הוקמו המכינות הפדגוגיות ליד הסמינר. האידאולוגיה החופשית והליברלית של הסמינר פירנסה אף את המכינות, שבתעודות הגמר שלהן לא צוינו ציונים אלא הערכות אישיות. התלמידים במסלול המורים נדרשו ללמוד שנת-יים, והגננות - שנה אחת. אך לא הסתפקו בלימוד פורמאלי. לצד הלימודים הפדגוגיים יכלו התלמידים לבחור במקצועות בחירה כמו: מגמות הומניות לעומת ביולוגיה, מגמות אשר אותם הכשיר הסמינר מבחינת צוות המורים והציוד המתאים.

ז. הפנימיה

האווירה הליבראלית של זרם העובדים היתה ניכרת ביותר בפנימייה, בה התגוררו רבים מן התלמידים והמורים. כל דרי הפנימיה - תלמידים כמורים - היו שותפים לכל עבודותיה.

הפנימיה הוקמה עוד על-ידי בית-הספר המחוזי לילדי זרם העובדים בגבעת השלום, שבמבניו שוכן הסמינר. כמו בכל בית-ספר חקלאי חלוצי ("כדורי", "בן-שמן" וכו') היוותה הפנימייה את גרעין החיים החברתיים והחינוכיים; הווי שמצא את ביטויו הנמרץ בספרות "דור הפלמ"ח" (שמיר, מגד וכו'). בשעה שנמסרה הפנימיה לתלמידי הסמינר, חלו בה שינויים יסודיים. מלכתחילה שוכני הפנימייה היו מבוגרים יותר, עצמאיים יותר, ולא היו נזקקים לכל שירותיה. תנאים כלכליים קשים ותלמידים מבוגרים יותר העמידו בסכנה את קיומה של הפנימייה; ברם, "הרוח החלוצית" של ההנהלה דחפה את אבות הפנימייה להקדיש, למרות הכול, משאבים מיוחדים ומחשבה מאומצת כדי להפוך את הפנימייה ל"אתא עיקרי של ארגון החברה במוסד". מדי פעם קוראים אנו בפרוטוקולים של ישיבות ההנהלה את ההערה, כי "ההדרכה בפנימיה וארגון החיים החברתיים במוסד קשורים זה בזה קשר אורגני" - ועל יסוד רעיונות אלה נוהלה הפנימייה.

בראשית ימי הסמינר היה הח' יהודה ארליך אחראי לפנימייה. הוא היה מנהלו של בית-הספר המחוזי והוא שמסר לסמינר "בירושה" את הפנימייה. עם צאתו לפקוח השאיר מעין צוואה "בה פירט את הדרך שלדעתו יש לנהל את הפנימיה להבא". כן הציע:

"שתימסר ההנהלה למדריך-מרכז החברה, חבר בעל השכלה רחבה, שיוכל לנהל את כל העבודה התרבותית השתלמותית בפנימייה... למרכז החברה יימ-סרו מספר שעות הוראה (8-6 שעות), כדי לבסס את עמדתו וערכו בעיני התלמידים."

למעשה לא היה צורך בדמות מדריך המפורטת לעיל. חלק מהמורים גרו ממילא בפנימייה ואלו היו המשובחים שבהם. באותם ימים צנועים היו הצרכים של מורי הסמינר: המורה ובני ביתו הסתפקו בדירת חדר אחד בביתן ישן וקטן. למרות הדוחק הדלתות בדירות המורים היו פתוחות בכל עת ובכל שעה לקבל את התלמידים, ובשעות הערב היו ניצבים בחדר האוכל, מגישים את הארוחות לתלמידים, ושוטפים את הצלחות לאחר מכן. לא ייפלא אפוא שתלמידי הסמינר היו מחולקים לשתי קבוצות: א. בני הפנימייה שהיו מקבלים שירות מלא בסמינר (והיו מהם רבים "עולים" שהיו מבלים את סוף השבוע בפנימייה מאחר שלא היה להם בית אחר). ב. "האקסטרנים",

אשר גרו בביתם, אך היו באים לסעוד ארוחת-צההרים בחדר האוכל של הפנימייה. לעיתים היו שוהים בפנימייה תקופה קצרה בשעות הערב כשהיו מתכוננים לקראת בחינות וטיולים או בשעה שהיו מכינים פרוייקטים מסויימים: הצגות, חגיגות ושאר פעילויות חברתיות, שתלמידי הסמינר חייבים היו להשתתף בהם (לפי תכנית העבו-דה). תלמידי חוץ היו חייבים לעבוד בחדר האוכל של הסמינר, הגם שלא תמיד נהנו משירותיה.

מבחינה חברתית היה קיים חיץ בין בני הפנימייה, שהיו מלוכדים כמשפחה אחת, ובין התלמידים האקסטרניים, שלא היו מעורים כל כך בחיי הסמינר. במשך השנים נוצרו מספר ניכר של זוגות בתוך הפנימייה, וזוג אחד אף חגג את כלולותיו בחדר האוכל של הפנימייה.

מקומו של הסמינר משך אליו סקרנים רבים, ובעיקר בני מושבות השרון, שרצו לקחת חלק בחיים החברתיים של הסמינר, והתעניינו בבנות הסמינר. אבות הפנימייה השתדלו, עד כמה שאפשר, למנוע חדירה בלתי רצויה זו. מנהל הפנימייה קיים פיקוח חמור על איכות הנכנסים לפנימייה. חברי התלמידות לא שותפו במסיבות הסמינר. לבנות הסמינר הובהר, כי למסיבות הללו יש מטרה חינוכית ולא בידורית, שכן הן נערכות כהכנה לחינוכם לעתיד כגננות לילדי הגן ובית-הספר. ארגון המסיבות היו מעין סימולציה לעבודת הסמינר בעתיד, וכך בהכרח שימשו תלמידי הסמינר קהל צופים במקום הפעוטות בגן ותלמידי בית הספר היסודי. כדי ליצור בכל זאת מעין חוויה היו משלבים מספר קטעים עבור המבוגרים אך למרות זאת ידעו הבנות, שהמ-סיבה הינה אירוע חינוכי מוגבל לסמינר. אף במסיבות הגמר לא שותפו חברים ובני-משפחה. אחת מהבוגרות מספרת על מקרה חריג בימי מלחמת השחרור, בו הורשה חבר, שבא משדה הקרב, להשתתף באורח יוצא מן הכלל במסיבת הגמר כפרס על לחימתו, וזאת מתוך התחשבות בעובדה שלמחרת ישוב לקרב...

הסמינר ניהל חיים תרבותיים שוטפים כאמצעות מדריך מתוך התלמידים, שריכוז את העניינים "החברתיים-תרבותיים" תחת עינה הפקוחה של "ועדת פנימייה" מבין מורי הסמינר. אדם זה הסתייע בגוף עצמאי נבחר של התלמידים, שהיווה מעין שלטון עצמאי, אשר שלט על מאגר הכספים ויזם פעילויות רוחניות שונות - חוגים דרמטיים, הרצאות, ערבי תקליטים, נשפים, ביקורים בתערוכות ובמוזיאון ובעיקר "טיול השבת הקטן" שהיה נערך כל שבוע בסמינר. לרוב היה זה טיול רגלי לאתר נוף, ושם עסקו בלימוד החי והצומח (יחד עם המורים). כבכל קיבוץ הייתה השבת נפתחת בהדלקת נרות וב"קבלת שבת" בחדר-האוכל, שהייתה מלווה בזמרה של תלמידי הסמינר ומוריו. לאחר מכן בערב, היה מתקיים לרוב ויכוח בנושא תרבותי או פעילות אמנותית.

בפנימייה הקפידו על צביון אסטטי במסעדה: "יש להנהיג בצהריים מנה ראשונה המוגשת בצורה נאה". הקפידו שיהיו לכל אחד כלים מספיקים "כף, מזלג, סכין, כפית ולפחות שתי צלחות"... לא ייתכן כי תלמידים יתאונו על חוסר כלים ואכילה בצורה לא אסטטית". (דו"ח הפנימייה בתש"ח).

אף חדרי המגורים טופחו כדי ליצור הרגשה נוחה לדורים בהם. "בחדרים שבכתים הרגילים יש לשכן רק ארבעה תלמידים, בחדרים שבביתנים יש לשכן רק שלושה תלמידים. יש לתקן כמה תיקונים כגון תקרה של ממש... בחדרי בנות יש צורך בארון יותר גדול מכפי הטיפוס המקובל עתה". (דו"ח הפנימייה בתש"ח). מורי הסמינר התנגדו לצורת המגורים דמויית קרסקטין, שהיתה נהוגה בכתי הספר החקלאיים:

אתר דעת - מכללת הרצוג

"אין לשכן בחדרים הגדולים יותר מתשעה אנשים, וטוב מזה לחצותם ולשכן בכל מחצית 4-5 תלמידים". (דו"ח הפנימייה בתש"ה).

רק כ-50 תלמידים גרו בפנימייה ב-15 חדרי מגורים, אך המגמה הייתה להרחיב את היריעה ולאפשר למקסימום אנשים לשהות בפנימייה. "הפנימייה לא תוכל לספק את השירותים (הרצויים) אם תכיל פחות ממאה תלמידים". ההנהלה היתה מעוניינת מאד לשמור על חיים תקינים בפנימייה. כך נקבע תקנון התנהגות ומשטר מפורש, שהיה מעין "חוקה" כניסה לסמינר, והתלמיד והוריו חתמו עליו. בחוזה הותנה מראש כי הנכנס לפנימייה, לשנה נכנס, ואם יצא: "יש לתת לכל תלמיד את מקסימום השירותים היעדרו ממנה", יחד עם זאת נקבע כי "יש לתת לכל תלמיד את מקסימום השירותים האפשריים בעד כספו אחרי שהוסכם מצדו מראש ואחרי חתמו על החוזה ועל התקנון המפורש".

קצרים היו ימיה של הפנימייה - עד שהתארגנה ועברה לחסות "משרד החינוך", שעמו בוטלו הזרמים בחינוך, והאידיאולוגיה החברתית של זרם העובדים, שהפיחה רוח חיים בין בני הפנימייה עברה אף היא. בתחילה המשיכה הפנימייה לשמש מקום מגורים נוה לתלמידי חוץ, אך לאט לאט גוועה ונסגרה. הבניינים וכל השטח הנרחב יצאו מרשות הסמינר ונמסרו לרשות בתי-ספר מקצועיים, שהוקמו בשכנות לסמינר.